Altibayeva Malika Kuvondikovna (TAFU "O'zbek tili va adabiyoti" kafedrasi o'qituvchisi; https://orcid.org/0009-0009-5616-936X)

DIAGNOSTIK METOD ORQALI BO'LAJAK ONA TILI O'QITUVCHILARINING NUTQIY-LINGVISTIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH

Annotatsiya. *Ushbu maqolada bo'lajak ona tili o'qituvchilarining nutqiy-lingvistik kompetensiyasini diagnostik metodlar yordamida rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilingan. Baholash jarayonida diagnostika vositalari, refleksiv yozuvlar, peer-feedback va elektron portfoliosi integratsiyasi hamda diagnostik metodning og'zaki va yozma nutqni baholash, xatolarni aniqlash va individual rivojlanishni shakllantirishdagi pedagogik ahamiyati ko'rsatib beriladi.*

Kalit so'zlar: *diagnostik metodlar, nutqiy-lingvistik kompetensiya, refleksiv topshiriqlar, peer-feedback, "learning-oriented" funksiyasi, interaktiv suhbat, integratsiyalangan e-portfolio.*

РАЗВИТИЕ РЕЧЕВОЙ ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ РОДНОГО ЯЗЫКА ПОСРЕДСТВОМ ДИАГНОСТИЧЕСКОГО МЕТОДА

Аннотация. *В данной статье анализируются теоретические и практические аспекты развития речево-лингвистической компетенции будущих учителей родного языка с помощью диагностических методов. В процессе оценки показывается педагогическая значимость диагностических инструментов, рефлексивных записей, peer-feedback и интеграции электронного портфолио для оценки устной и письменной речи, выявления ошибок и формирования индивидуального развития.*

Ключевые слова: *диагностические методы, речево-лингвистическая компетенция, рефлексивные задания, peer-feedback, функция «ориентированная на обучение», интерактивная беседа, интегрированный e-portfolio.*

DEVELOPING THE LINGUISTIC-SPEECH COMPETENCE OF FUTURE NATIVE LANGUAGE TEACHERS THROUGH THE DIAGNOSTIC METHOD

Annotation. *This article analyzes the theoretical and practical aspects of developing future mother tongue teachers' speech-linguistic competence using diagnostic methods. The assessment process demonstrates the pedagogical significance of diagnostic tools, reflective writings, peer-feedback, and the integration of electronic portfolios in evaluating oral and written speech, identifying errors, and fostering individual development.*

Keywords: *Diagnostic methods, speech-linguistic competence, reflective tasks, peer-feedback, learning-oriented function, interactive conversation, integrated e-portfolio.*

Kirish. Zamonaviy va uzluksiz ta'lim tizimida, diagnostik metod orqali bo'lajak ona tili o'qituvchilarining nutqiy-lingvistik kompetensiyasini rivojlantirish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri sifatida qaralmoqda. Shu nuqtayi nazardan, ta'limning XXI asr sharoitida kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilishi talabalarning nutqiy-lingvistik ko'nikmalarini chuqur rivojlantirishni talab qiladi. Xususan, bo'lajak ona tili o'qituvchilari nutqiy madaniyat, lingvistik bilim va kommunikativ ko'nikmalarni murakkab va natijaviy tarzda egallashi lozim [1]. An'anaviy test va sinov usullari faqatgina yakuniy bilimni o'lchaydi, biroq diagnostik metodlar orqali talabalar nutq jarayonida yuzaga kelgan xatolarni aniqlash, ularni tahlil qilish va takomillashtirish imkoniyatlari kengayadi. Shu nuqtayi nazardan, diagnostik baholash pedagogik jarayonni samarali boshqarish vositasi sifatida qaraladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Diagnostik metod pedagogik jarayonda talabaning bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalarini aniqlash, ularning darajasini baholash, zaif va kuchli tomonlarini tahlil qilishga yo'naltirilgan sistematik metoddir [1;2-b.]. Ushbu metod nafaqat baholash vositasi sifatida, balki ta'lim jarayonida o'quvchilarning individual rivojlanishini rejalashtirish va shaxsiylashtirilgan yondashuvni tashkil etish vositasi sifatida ham xizmat qiladi. Diagnostik metodning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

1. Bosqichma-bosqich baholash. Talabaning boshlang'ich bilim va ko'nikmalarini aniqlash, o'quv jarayonidagi o'sishni kuzatish.

2. Zaif va kuchli tomonlarni aniqlash. Talabaning o'zlashtirish darajasini aniqlash orqali pedagogga maqsadli yordam ko'rsatish imkonini beradi.

3. Ta'lim strategiyasini moslashtirish. Natijalar asosida individual va guruh bo'yicha pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqish.

4. Mustaqil rivojlanishni rag'batlantirish. Talabaga o'z kuchli va zaif tomonlarini tahlil qilishga, o'z-o'zini baholashga imkon beradi [3].

Bo‘lajak ona tili o‘qituvchilarining nutqiy-lingvistik kompetensiyasini rivojlantirishda diagnostik metod quyidagi afzalliklarni beradi:

•Aniqlik va chuqurlikni ta’minlaydi. Diagnostik metod talabaning nutqiy-lingvistik kompetensiyasini yuzaki emas, balki kompleks va chuqur tahlil qilish imkonini beradi.

•Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvni kuchaytiradi – metod har bir talabaning individual xususiyatlarini hisobga olish imkonini kengaytirib, ta’limni shaxsiylashtirishga xizmat qiladi.

•Refleksiv fikrlashni rivojlantiradi – diagnostika jarayonida qo‘llaniladigan usullar talabalarda o‘z faoliyatini anglash, tahlil qilish hamda baholash madaniyatini shakllantiradi.

•Ta’lim jarayonining moslashuvchanligini oshiradi – diagnostik natijalarga tayangan holda o‘quv jarayoni tez va samarali tarzda yangilanib boradi [4].

Adabiyotlar tahlili. Bo‘lajak ona tili o‘qituvchilarining nutqiy-lingvistik kompetensiyasini baholashda diagnostik metod quyidagi vositalardan foydalanadi: Og‘zaki nutq orqali baholash. Talabaning interaktiv suhbatlarda qatnashishi, nutqining aniqligi va mantiqiyligi baholanadi. Yozma topshiriqlar va refleksiv esse. Talaba yozma nutqini tahlil qilib, xatolarini aniqlaydi va o‘z-o‘zini baholash ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Testlar va diagnostik so‘rovlar. Talabaning til bilimlari, lug‘at boyligi, grammatik ko‘nikmalari statistik usullar orqali aniqlanadi [4;5]. Video va audiomonitoring: Talabaning og‘zaki nutqi yozib olinadi, pedagog va talaba tomonidan tahlil qilinadi, bu nutqiy-lingvistik kompetensiyani rivojlantirishda muhim vositadir. Peer-feedback. Talabalar bir-birining ishlarini baholab, konstruktiv mulohaza beradi va shu orqali muloqot madaniyati va kritik fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi [6].

Diagnostik metod pedagogik jarayonda talabaning nutqiy-lingvistik kompetensiyasini baholash va rivojlantirishga yo‘naltirilgan. U talabaning og‘zaki va yozma nutq ko‘rsatkichlarini diagnostik testlar orqali aniqlash, nutq jarayonidagi til xatolari, mantiqiy yetishmovchiliklar va kommunikativ buzilishlarni tahlil qilish, shuningdek, har bir talabaning kuchli va zaif tomonlariga asoslangan individual rivojlanish strategiyasini ishlab chiqishga xizmat qiladi. Shu bilan diagnostik metod baholashning “learning-oriented” funksiyasini bajaradi, ya’ni olingan natijalar nafaqat baholash, balki ta’lim jarayonini boshqarish va rejalashtirish uchun ham asos bo‘lib xizmat qiladi.

Nutqiy-lingvistik kompetensiya talabaning og‘zaki va yozma nutqdan samarali foydalanish qobiliyatini o‘z ichiga oladi va bu o‘quvchining til bilimlari, kommunikativ ko‘nikmalari hamda nutq madaniyati bilan chambarchas bog‘liqdir. Lingvistik bilim talabaning til qoidalarini, leksik va grammatik tuzilmani tushunishi va amaliy qo‘llay olishini bildiradi. Kommunikativ ko‘nikmalar esa nutqni kontekstga mos ravishda tuzish, tinglash va javob berish orqali samarali muloqot qilish imkonini yaratadi. Nutq madaniyati esa ifodaning aniqligi, ravonligi va mantiqiyligini ta’minlab, o‘quvchining fikrini tushunarli va ixcham tarzda yetkazish qobiliyatini rivojlantiradi. Shu tarzda, nutqiy-lingvistik kompetensiya talabaning tilni puxta bilishi, muloqot jarayonida maqsadga muvofiq va madaniyatli tarzda foydalanishini ta’minlaydi.

Diagnostik metodlar turlari quydagilardan iborat:

1. Og‘zaki nutq diagnostikasi. Og‘zaki nutq baholashda quyidagi usullar qo‘llaniladi: savol-javob diagnostikasi. Talabaning mavzu bo‘yicha og‘zaki fikr bildirib, tezkor javoblarni tahlil qilish. Videoyozuvlar tahlili. Talabalarning og‘zaki nutqi video orqali qayd etilib, muloqot madaniyati va nutqning strukturasi baholanadi. Peer-feedback baholashi. Talabalar bir-birining nutqini tinglab, konstruktiv mulohaza beradi, bu esa diagnostika jarayonini yanada chuqurlashtiradi.

2. Yozma nutq diagnostikasi. Yozma nutq diagnostikasi talabalar yozma topshiriqlar orqali ingliz tili yoki ona tili yozuvini tahlil qiladi. Bu yerda quyidagilar amalga oshiriladi: refleksiv esse. Talabaning o‘z yozma ishini tahlil etish va o‘z-o‘zini baholash. Tahliliy yozuvlar. Talaba matndagi mavzuni strukturaviy tahlil qiladi hamda til va imlo xatolarini aniqlaydi. Yozma nutq diagnostikasida e-portfolio talabalar o‘z ishlarini saqlaydi va vaqt o‘tishi bilan, dinamika kuzatiladi, bu esa kompetensiyaning o‘sish darajasini baholash imkonini beradi [5].

Tahlil va natija. Elektron portfolio (e-portfolio) diagnostik baholash bilan birgalikda ishlatilganda bir qancha pedagogik afzalliklarni beradi xususan, jarayonni ko‘rish imkoniyati: talabaning nutqiy rivojlanishi vaqt o‘tishi bilan kuzatiladi, bu diagnostik tahlilga chuqur ma’lumot beradi. Refleksiv fikrlashni rivojlantirish: e-portfolio talabalarga o‘z fikrlarini yozma refleksiv tarzda ifoda etish imkonini beradi. O‘z-o‘zini baholash. talabalar o‘z natijalarini vaqt bo‘yicha solishtirib, kuchli va zaif tomonlarni aniqlaydi. Feedback mexanizmi: O‘qituvchi hamda tengdoshlar tomonidan berilgan mulohaza diagnostik tahlilning samaradorligini oshiradi [7].

Izchil va samarali diagnostik baholashni tashkil etish uchun quyidagi amaliy maslahatlar tavsiya etiladi: Test va topshiriqlarni standartlashtirish. Og‘zaki va yozma nutqni baholash uchun aniq mezonlar ish-

lab chiqilishi zarur. Refleksiv yozuvlarni muntazam qo‘llash. Talabalar muntazam refleksiv kundaliklar, esse va tahliliy yozuvlar orqali o‘z fikrlarini chuqur tahlil qilishlari kerak. Peer-feedback mexanizmini joriy etish. Tengdoshlar bilan baholash talabalar muloqot ko‘nikmalarini rivojlantiradi va diagnostik natijalarni boyitadi. Integratsiyalangan e-portfolio. Ba’zi hollarda e-portfolio platformalari talabalar diagnostik test, audio-video tahlil va refleksiv yozuvlarni bir joyda saqlash imkonini beradi [8].

Xulosa. Xulosa qilib shuni ta’kidlash mumkinki, diagnostik metod orqali bo‘lajak ona tili o‘qituvchilarining nutqiy-lingvistik kompetensiyasini rivojlantirish muhim vosita hisoblanadi. U nafaqat baholash, balki talabalarni mustaqil tahlil qilishga, refleksiv yozuv va peer-feedback orqali o‘z-o‘zini rivojlantirishga o‘rgatadi. Shuningdek, diagnostik metod pedagogga individual yondashuvni shakllantirish, darslarni moslashtirish va ta’lim sifat samarali oshirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

(1). Zhang C., Schießl J., Plößl L., Hofmann F., Gläser-Zikuda M. Evaluating Reflective Writing in Pre-Service Teachers… 2023.

(2). Scoupe R., Delnoij L., Beausaert S. Reflective Practice among Pre-Service Teachers… 2024.

(3). Karim A., Amin F., Amin E.U. Pre-service TESOL Teachers’ Professional-Awareness… 2024.

(4). Gràcia M., et al. A Reflective Teacher Development Programme… 2025.

(5). Traga Philippakos Z.A., Sipitanos K. Pre-Service Teachers’ Preparation, 2025.

(6). Rogge T., Herzig B. Enhancing Pre-Service Teachers’ Reflective Competenc, 2025.

(7). Tikhonova N.V. «The Use of Digital Portfolio to Assess the Student Teachers’ Professional Skills», Kazan Linguistic Journal, 2021.

(8). E-portfolios as authentic assessment in pre-service teacher education (2025). (link.springer.com [4])

Mamarayimova Dildora Baxtiyarovna (Termiz davlat universiteti Xorijiy filologiya fakulteti “Fakultetlararo chet tillari” kafedrasi katta o‘qituvchisi, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

TURIZM SOHASI TALABALARINING INGLIZ TILI LEKSIKASINI O‘QITISHDA INTERFERENSIYANING ROLI

***Annotatsiya**: Mazkur maqolada turizm sohasi talabalariga ingliz tili leksikasini o‘qitish jarayonida interferensiyaning roli o‘rganiladi. Interferensiya ona tili va chet tili o‘rtasidagi o‘zaro ta’sir natijasida yuzaga keladigan lingvistik hodisa bo‘lib, u so‘zlarni o‘zlashtirish jarayoniga ijobiy hamda salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Tadqiqotda interferensiyaning leksik o‘zlashtirishdagi xatoliklar, ularni oldini olish yo‘llari hamda samarali o‘qitish metodlari tahlil qilinadi.*

***Kalit so‘zlar:** interferensiya, leksika, ingliz tili, turizm talabalari, o‘qitish metodikasi, ona tili ta’siri, til o‘zlashtirish, xatoliklar, kommunikativ kompetensiya.*

РОЛЬ ИНТЕРФЕРЕНЦИИ В ОБУЧЕНИИ ЛЕКСИКЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА СТУДЕНТОВ ТУРИСТИЧЕСКОЙ СФЕРЫ

***Аннотация.** В данной статье рассматривается роль интерференции в процессе обучения лексике английского языка студентов туристической сферы. Интерференция представляет собой лингвистическое явление, возникающее в результате взаимодействия родного и иностранного языков, и может оказывать как положительное, так и отрицательное влияние на процесс усвоения лексики. В исследовании анализируются лексические ошибки, возникающие под влиянием интерференции, пути их предотвращения, а также эффективные методы обучения.*

***Ключевые слова:** интерференция, лексика, английский язык, студенты туризма, методика обучения, влияние родного языка, усвоение языка, ошибки, коммуникативная компетенция.*

THE ROLE OF INTERFERENCE IN TEACHING ENGLISH VOCABULARY TO TOURISM STUDENTS

***Annotation.** This article examines the role of interference in teaching English vocabulary to students of the tourism field. Interference is a linguistic phenomenon that occurs as a result of interaction between the mother tongue and a foreign language, and it can have both positive and negative effects on the process of vocabulary acquisition. The study analyzes lexical errors caused by interference, ways to prevent them, and effective teaching methods.*

***Keywords:** interference, vocabulary, English language, tourism students, teaching methodology, mother tongue influence, language acquisition, errors, communicative competence*

Kirish. Bugungi globallashuv jarayonida turizm sohasi mutaxassislarining chet tillarini, xususan ingliz tilini mukammal bilishi katta ahamiyatga ega. Ingliz tili turizm sohasida xalqaro muloqot vositasi sifa-